

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Момчил Дойчев Баджаков от НБУ

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор'

в професионално направление Политически науки, 050515

Автор: Пенка Начева Иванова

Тема: „Човекът на „светлото бъдеще”: Цели и механизми на социалистическата идеология в България (1944-1956)“

Научен ръководител: проф. д.п.н. Николай Найденов

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед на Ректора на СУ съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Човекът на „светлото бъдеще”: Цели и механизми на социалистическата идеология в България (1944-1956)“ за придобиване на образователната и научна степен 'доктор' в областта на Политическите науки.

Автор на дисертационния труд е Пенка Начева Иванова – докторант в редовна форма на обучение към катедра „Политология” на Софийския университет „Св. Климент Охридски” с научен ръководител проф. д.п.н. Николай Найденов

Представеният от Пенка Начева Иванова комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие със законовите разпоредби и Правилника за развитие на академичния състав на СУ.

2. Актуалност на тематиката

Разработеният в дисертационния труд проблем е актуален с оглед проблематизирането на идеологическия език в пропагандата на „новия социалистически човек” през ранния комунистически период в развитието на България – 1944-1956 г. Актуалността на темата произтича парадоксално от липсата на адекватен съвременен научен анализ на този период от „близкото ни минало” именно по отношение на езика на пропагандата и идеологическото въздействие за формирането на „новия човек”.

3. Познаване на проблема

Докторантът Пенка Начева Иванова е навлязла дълбоко в изследваната проблематика и показва задълбочени и осмислени знания по него. На основата на анализ на съдържанието на

официоза „Работническо дело” тя е описала основните характеристики на „новия социалистически човек” – такъв, какъвто пропагандата през изследвания период го представя като образец за подражание и съответно моделира по зададения шаблон (най-вече на „човека бъдещето”, на комунистическия и на „съветския човек”.

4. Методика на изследването

Избраната методика позволява да се направи задълбочен анализ, основан не толкова върху историческите аспекти на изследвания период и поставените проблеми, колкото на тяхното класифициране и аргументирано изследване. Чрез прецизен контент анализ е уловен не само езикът на пропагандната машина, но и духът на онова време, рецидивите на което и досега са оставили „незабравими спомени” в съвременниците.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд се състои от увод, две глави, заключение, приложения, библиография и съдържа общо 202 страници. От тях: Приложение – 18 страници; Библиография – 5 страници. Дисертацията е структурирана във Въведение, две глави и Заключение. Библиографията обхваща: в. „Работническо дело” в периода 20 септември 1944 г. – 2 април 1956 г.; документи от Държавна агенция „Архиви”; публикувани документи на БКП и масови организации; 63 заглавия на кирилица.

В първа глава са описани светът и човекът в идеологически език на социализма (комунизма). Езикът изгражда новия свят чрез семантични опозиции. На Партията, на „лагера на мира и социализма” противостои Врагът, обреченият на смърт, но винаги актуален образ на „света на капиталистическата експлоатация” и на „войнолюбивия империализъм”, който непрекъснато „се озверява”, озлобен от успехите на социалистическото строителство. На „отхвърленото минало” противостои „вдъхновеното настояще”. При капитализма трудът е „заробващ”, при социализма е „прекрасен”, „неуморен” и „кипи” непрекъснато, а благата (ще) се леят „като пълноводен поток” върху ощастливането на социализма и Партията население.

Втора глава е посветена на механизмите за преобразяването на света. Описана е пропагандната машина на комунизма като най-важно средство за социализация. Социалистическият човек е впримчен от най-ранна възраст в различни пропагандни организации – децата стават първо „чавдарчета”, после „септемврийчета”, накрая се „вливат” в Комсомола. По-късно, ако не са приети в Партията, са обхванати от други, подчинени на Партията масови организации като Отечествения фронт и Профсъюзите. Социалистическият човек се изгражда в колектива и е под непрекъснатото наблюдение на колектива. На колективния начин на живот е подчинено дори социалистическото семейство.

В заключението се обобщават постигнатите в дисертацията резултати.

Посочените научни приноси се съответстват на предложения в съдържанието анализ.

Критични ми бележки към дисертационния труд на Пенка Иванова са малко. Не забелязах никакви лексикални, семантични и дори правописни грешки (с изключение на две в автореферата). Анализът е блестящ и научно издържан във всяко отношение. Прочетох го с голямо удоволствие и „с дълбоко удовлетворение”, да се изразя в стилистиката на онова време.

6. Препоръка на публикациите и личния принос на докторанта

Представените публикации са по темата на дисертационния труд. Личният принос на докторанта се състои в целевото осмислянето и аналитичното разглеждане на избраната проблемна зона – целите и механизмите на социалистическата социализация със средствата на идеологията и пропагандата на новия „човек на бъдещето”.

7. Автореферат

Представява представителна извадка на дисертационния труд, в която са описани главните тези и посочени основните приноси.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Най-важната ми практическа препоръка е дисертационния труд той да бъде бързо публикуван и като монография.

Препоръките ми по същество са свързани с продължаване на анализа по посока и на днешното време. Наистина ли от онова все пак близко десетилетие (1944-1956) ни разделя цяла историческа пропаст – на три десетилетия „реален социализъм” и на две десетилетия не толкова „реална демокрация”, или рецидивите на и в поведението на „новия” тогава, а сега вече „бивш”, „социалистически човек” не наблюдаваме „в превърната форма” (както би казал Маркс) и днес.

Другата ми препоръка е да се опише и доколко тази масивна пропаганда е въздействала върху „масите”. Какъв е обратният резултат на призивите за „непрекъсната борба” на „трудовия фронт”? С други думи доколко ефективна е била тоталитарната пропагандна машина на Партията по отношение промяната на съзнанието на „трудоците се”.

Бих препоръчал също така да се разшири библиографията с редица чужди автори, които разглеждат проблемите на формирането на новия социалистически човек. Само маркирам Александър Зиновиев с неговите книги „Светлото бъдеще и „Зейналите височини”, които, разбира се, описват предимно пораженията на по-късния „реален” и „развит” социализъм върху „социалистическите труженици”.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд **съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в политическата теория и по-специално в изследването на идеологическия език. Те отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на СУ. Представените материали и дисертационни резултати **напълно** съответстват на специфичните изисквания на Философския факултет на СУ.**

Дисертационният труд показва, че докторантът **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и *предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’* на Пенка Начева Иванова.

08.10. 2013 г.

Изготвил становището: доц. д-р Момчил Дойчев Баджаков